

העולה מהסוגיא

מסכת יבמות ◊ דף יב - יט ◊ גליון 3

פרשת שמיני ה'תשפ"ב

דף יב

◊ דיני מיאון

- באופן שמיאנה בבעל – עקרה את הקידושין לגמרי.
- באופן שמיאנה ביבם – מעיקר הדין המיאון מפקיע את הקידושין של האח המת למפרע^א, אמנם רבנן גזרו משום שנראית שהייתה נשואה, ובדין דרבנן הזה יש כמה נפק"מ כדלהלן.
 - דין היבמה עצמה – היבמה אסורה ליבם משום שנראית כזקוקה ליבום ומיאון מפקיע את הזיקה ונחשבת כאשת אח שלא במקום מצווה, וכן היבמה אסורה לקרובים (כגון אביו של יבם) משום ש'נראית ככלתו'.
 - דין צרת יבמה שהיא ערוה שמיאנה (כגון צרת בתו והבת מיאנה) – אסורה משום שנראית כמו צרת ערוה.
 - דין צרת יבמה שאינה ערוה שמיאנה – לשמואל אסורה גזירה משום צרת ערוה שמיאנה ולר' יוחנן מותרת^ב.
- ◊ דין צרת אילונית – לרב אסי פטורה מן היבום כיון שהאילונית פטורה מן היבום יש בה איסור אשת אח ופוטרת צרתה, לרבא אינה פוטרת צרתה משום שנחשבת צרה שלא במקום מצווה^ג.
- ◊ האם קטנה יכולה להתעבר וללדת
 - לפני גיל י"א – לא יכולה להתעבר.
 - לאחר גיל י"א:
 - לרבה בר ליזאי – יכולה להתעבר והיא ועוברת ימותו.
 - לרבה בר שמואל – יכולה להתעבר והיא ועוברת ספק האם יחיו או ימותו. והגמ' מבארת שגם לפי רבה בר שמואל אינה יכולה למאן באופן שילדה, לרב ספרא משום שלאחר שילדה התברר שנחשבת גדולה משעת העיבור, ולרב זביד (לפי תוס') משום שיש ספק האם היא גדולה ולא יכולה למאן מספק^ד.

» השלמות «

- א ראה להלן [דף יג] שנחלקו האמוראים האם מיאון מפקיע את הקידושין של האח המת למפרע, לר' אושעיא מפקיע את הקידושין למפרע ולפי ורמי בר יחזקאל לא מפקיע את הקידושין למפרע, והסוגיא כאן סוברת כדברי רמי בר יחזקאל שמפקיע את הקידושין למפרע.
- ב תוס' מקשה מדוע הצרה אינה אסורה משום שהיא צרת אשת אח שהרי פקע הזיקה מהיבמה שמיאנה.
- ג המחלוקת של רב אסי ורבא נאמרה באופן שלא בטלו הקידושין של האילונית מחמת דין מקח טעות, וראה לעיל [דף ב] שהתבאר דין מקח טעות באילונית.
- ד בדברי המשנה מבואר שאין אפשרות שחמותו תמאן לאחר שילדה, ולפי רבה בר ליזאי מובן משום שלא יכולה להתעבר עד לאחר שגדלה וגדולה לא יכולה למאן, וגם לפי דברי רב ספרא אינה יכולה למאן משום שבאופן שילדה וולד של קיימא התברר שנחשבת לגדולה.
- ובדעת רב ספרא הסיבה שלא יכולה למאן לאחר שילדה, לל"ק משום ש'בנים הרי הם כסימנים' כלומר בנים נחשבים כמו הבאת שתי שערות, ולפי זה דברי רב ספרא שאשה לאחר שילדה לא יכולה למאן נאמרו רק לפי רבנן שסוברים שמיאון נאמר בקטנה אבל לאחר שהביאה שתי שערות לא יכולה למאן, אבל לפי ר' יהודה שמיאון נאמר גם לאחר שהביאה שתי שערות עד שירבה השחור על הלבן יכולה למאן, ולפי הל"ב משום ש'בנים עדיפי מסימנים', ולפי"ז דברי רב ספרא שאשה לאחר שילדה לא יכולה למאן נאמרו גם לפי ר' יהודה משום שאשה שילדה נחשב סימן כמו שירבה השחור על הלבן.
- רב זביד אומר ש'אין בנים בלא סימנים' ובביאור דבריו נחלקו רש"י ורש"י מ"א, רש"י מ"באר שסובר שהבנים הם סימן שהביאה שתי שערות ויש ראייה שהיא גדולה מזמן העיבור, אמנם תוס' מבאר שסובר שלא שכיח שהיה בנים בלא שתי שערות ודינה כספק גדולה ולכן לא משכח"ל קטנה שממאנת משום שאם יש לה בנים היא ספק גדולה ואינה יכולה למאן.

דף יג

◆ המקור שצרת צרה אסורה – לרב יהודה דכתיב 'לצרור' ומשמע צרות הרבה, לרב אשי מסברא כמו שערוהו פוטרת את הצרה כך הצרה פוטרת את צרת הצרה משום שהצרה נחשבת לערווה^ה.

◆ האם מיתה מפלת או נישואין מפילים

- לרב ירמיה – נחלקו בכך התנאים, התנא של המשנה בפרק ראשון סובר שמיתה מפלת, והתנא של המשנה בפרק שלישי סובר שנישואין מפילים^ה.
 - לרבא – לכו"ע מיתה מפלת^א.
- ◆ יבמה שהיא ערווה שמיאנה האם צרתה מותרת – לרב אושעיא אסורה משום שמיאון לא מפקיע את הקידושין למפרע, לרמי בר יחזקאל אסורה משום שנראית כצרת ערווה^ה.

◆ דין צרת ערווה לב"ש

הקדמה – שיטת ב"ש שצרת ערווה מותרת וכן צרת צרה מותרת ונחלקו האמוראים בטעמם וכדלהלן.

- לר"ש בן פזי – דכתיב 'לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר' ודורשים 'מכלל דאיכא פנימית' כלומר שיש יבמה קרובה ליבם ואעפ"כ יש איסור על היבמה שאינה קרובה ליבם להינשא לאיש זר אלא יש בה מצוות יבום.
- לרבא – באופן שהאיסור אשת אח קדם לאיסור ערווה לא חל האיסור ערווה משום ש'אין איסור חל על איסור' ולכן אין פטור צרות ובאופן שהאיסור ערווה קדם לאיסור אשת אח לא חל האיסור אשת אח משום ש'אין איסור חל על איסור' ולכן צרתה נחשבת צרה שלא במקום מצווה.

דף יד

◆ איסור לא תגודדו

- ביאור האיסור – עיקר האיסור הוא שאסור לעשות שריטה על מת אמנם דורשים גם איסור לעשות אגודות ואגודות^ט.
- אופני האיסור – לאביי בשתי בתי דינים בעיר אחת אבל בשתי בתי דינים עיירות אין איסור, לרבא בבי"ד אחד וחצי מורים כב"ש וחצי מורים כב"ה יש איסור אבל בשתי בתי דינים בעיר אחת אין איסור^ה.

◆ מחלוקות בית שמאי ובית הלל

- האם ב"ש עשו כדבריהם – לרב לא עשו כדבריהם לשמואל עשו כדבריהם, ובביאור המחלוקת נחלקו הלישנות בגמ' ל"ק מדובר לפני הבת קול ולל"ב מדובר לאחר הבת קול, ותוס' מבאר שקי"ל כדברי שמואל^א.

⊕ השלמות ⊕

ה בפשטות דברי הגמ' משמע וכן נוקט רש"י שלפי רב אשי צרת צרה אסורה מסברא וכן צרת צרת צרה אסורה מסברא, אמנם תוס' [ב א] בתירוץ אחד מחדש שרב אשי מודה לדברי רב יהודה שהמקור שצרת צרה אסורה הוא מהפסוק של 'לצרור' אלא שרב יהודה סובר שאפשר ללמוד מפסוק זה גם צרת צרת צרה, ורב אשי סובר שצרת צרת צרה לא צריכה פסוק אלא נלמדת מסברא.

ו המשנה בפרק ראשון [ב א] אומרת שבאופן שאדם שהייה נשוי אשה שהיא אחת מט"ו עריות וגירש ואח"כ מת שאר נשיו חייבים ביבום ומבואר שמיתה מפלת, והמשנה בפרק שלישי [ל א] אומרת שבאופן שגירש את הערווה ואח"כ נשא אשה נוספת אשה זו חייבת ביבום, ומשמע שבאופן שנשא את האשה ואח"כ גירש פטורה מן היבום משום שנישואין מפילים, ור' ירמיה אומר 'תברא מי ששנה זו לא שנה זו' כלומר נחלקו בכך התנאים לפי התנא של המשנה בפרק ראשון מיתה מפלת ולפי התנא של המשנה בפרק שלישי נישואין מפילים (ראה להלן [דף ל] את הנפק"מ האם מיתה מפלת או נישואין מפילין, וכן מבואר שם שרב נחמן סובר כדברי רב ירמיה).

ז למרות שבפשטות התנא של המשנה בפרק שלישי סובר נישואין מפילים (וכפי שהתבאר בהערה קודמת) רבא סובר שאין הכרח לכך, משום שלמרות שהתנא נקט רק 'גירש ואח"כ נשא', מ"מ הוא מודה שגם באופן שנשא ואח"כ גירש פטורה מהיבום משום שמיתה מפלת 'וזו ואין צריך לומר זו קתני'.

ח ראה להלן [דף קט] שנחלקו האמוראים האם מיאון מפקיע את הקידושין למפרע, לר' אושעיא מיאון לא מפקיע את הקידושין למפרע ולעולא מיאון מפקיע את הקידושין למפרע, ור' אושעיא לשיטתו מבאר שיהיבמה שהיא ערווה שמיאנה אסורה מעיקר הדין משום שהמיאון לא מפקיע את הקידושין למפרע, אמנם רמי בר יחזקאל סובר כדברי עולא שמיאון מפקיע את הקידושין למפרע ולכן מבאר שיהיבמה שהיא ערווה שמיאנה אסורה משום שנראית כצרת ערווה.

תוס' מבאר ששומרת יבם שהתייבמה ולאחר מכן מיאנה לכו"ע המיאון מפקיע את הקידושין של היבם, ובאופן זה אסורה לאביו של היבם (וה"ה לשאר הקרובים) משום ש'נראית ככלתו'.

ט הגמ' מבארת שאפשר לדרוש מפסוק זה שני דברים, משום שאם האיסור היה רק לעשות שריטה על מת היה צריך לכתוב 'לא תגודדו', ואם האיסור היה רק לעשות אגודות אגודות היה צריך לכתוב 'לא תגודדו', וכיון שהתורה כתבה 'לא תגודדו' משמע שני האיסורים.

י תוס' מבאר שלפי אביי אין איסור של לא תגודדו בקריאת המגילה, משום שבני הכפרים לא היו קוראים את המגילה ביום הכניסה בעיר אלא היו קוראים את המגילה בעירם.

בדברי הגמ' מבואר שאין איסור של לא תגודדו באיסור עשיית מלאכה, משום שהרואה יכול לומר שאינו עושה מלאכה משום שאין לו מלאכה.

יא הגמ' מבארת שלל"ק הטעם של רב שלא עשו ב"ש כדבריהם משום שב"ה היו רוב, והטעם של שמואל עשו ב"ש כדבריהם משום שב"ש היו מיוחדים טפי, ולפי הל"ב הטעם

- הטעם שב"ש וב"ה לא נמנעו מלישא נשים זה מזה – למ"ד לא עשו ב"ש כדבריהם משום שיבמה עצמה לא שכיחא ובני היבמה אינם ממוזרים ולמ"ד עשו ב"ש כדבריהם משום דב"ש היו מודיעים לב"ה שמשפחה זו היא מצרת ערווה שהתייבמה.

דף טו

◆ האם הבת מתחללת

- בת חייבי כריתות לפי ר' יהושע שסובר שאין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד – פסולה².
- בת יבמה לשוק – לר' יהושע כשרה לר' יוחנן בן נורי פסולה³.
- בת ממזר גרושתו – לר' יהושע כשרה לר' יוחנן בן נורי נחלקו תירוצי התוס'⁴.

דף טז

◆ דיני עבר הירדן⁵

- ארץ סיחון ועוג – נכבשה על ידי עולי מצרים ועולי בבל ולכן דינה כארץ ישראל.
- ארץ סיחון ועוג שכבשו מעמון ומואב – לפי ר"ת בתירוח אחד נכבשה על ידי עולי מצרים ולא נכבשה על ידי עולי בבל ולמ"ד קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא דינה כחול⁶, ולפי ר"ת בתירוח שני נכבשה על ידי עולי מצרים ועל ידי עולי בבל ולכן דינה כארץ ישראל.
- ארץ עמון ומואב – לא נכבשה כלל ולכן דינה כחול⁷.
- ◆ גוי או עבד הבא על בת ישראל – לפי ר"ע שסובר שיש ממזר מחייבי לאוין נחלקו האמוראים האם הוולד ממזר או שהוולד כשר, אבל לפי שמעון התימני ור' יהושע שאין ממזר מחייבי לאוין הוולד כשר⁸.

☞ השלמות ☞

- של רב שלא עשו ב"ש כדבריהם הוא מחמת הבת קול שפסקה הלכה כב"ה, והטעם של שמואל שעשו ב"ש כדבריהם משום שסובר שאין משיחין בבת קול.
- תוס' מבאר שלהלכה פוסקים כב"ה משום הבת קול, ולמרות שלהלכה לא פוסקים כר' אליעזר למרות שיצאה בת קול שהלכה כמותו, משום שבת קול של ר' אליעזר לא יצאה אלא לכבודו של ר' אליעזר, או משום שא"א לפסוק כמו הבת קול שהלכה כר' אליעזר משום שיש רבים שלא סוברים כדבריו.
- יב המקור שבת חייבי כריתות נחשבת חללה, הוא בק"ו מאלמנה מה אלמנה לשוק שאינה אסורה לכל בתה פסולה יבמה לשוק שאסורה לכל ק"ו שבתה פסולה, וא"א לפרוך שאלמנה עצמה מתחללת משום שבאופן זה האמא מתחללת.
- יג ר' יהושע מבאר שבת יבמה לשוק (כגון צרת ערווה של ב"ה שנשאת לשוק לדעת ב"ש שצריכה יבום) כשרה, וא"א ללמוד בק"ו מאלמנה לכה"ג מה אלמנה לשוק שאינה אסורה לכל בתה פסולה יבמה לשוק שאסורה לכל ק"ו שבתה פסולה, משום שאפשר לפרוך מה אלמנה שהיא עצמה מתחללת אבל יבמה לשוק שאינה מתחללת אין בתה מתחללת, אמנם ר' יוחנן בן נורי [יד ב] סובר שבתה פסולה, ובביאור דבריו כתב רש"י שלומד מק"ו מאלמנה לשוק, אמנם תוס' מבאר שלומד ממחזיר גרושתו שכתב ביה 'היא תועבה' ודורשים ואין בניה תועבים ופסוק זה מיותר משום שאין מקור שבניה תועבים אלא ע"כ בה ללמד שיש אופנים אחרים שבתה פסולה כגון בת יבמה לשוק.
- רש"י מבאר שהסיבה שיבמה לשוק ומחזיר גרושתו עצמה אינה מתחללת משום שחללה נאמרה רק באופן ש'זר אצלה מעיקרא' אבל יבמה לשוק ומחזיר גרושתו שאינם זרים אצלה מעיקרא אינם מתחללים, ותוס' מבאר שא"א ללמוד בק"ו מאלמנה שיתחללו משום שהגמ' בקידושין [עז ב] דורשת שאין חללה אלא מאיסור כהונה בלבד, (ותוס' מוסיף שיש מקור שיש פסול חללה גם באופנים שאינם איסור כהונה כגון גר עמוני ומואבי ומצרי ואדומי כותי נתן וחלל וממזר).
- יד בת מחזיר גרושתו לדעת ר' יוחנן בן נורי כשרה, כיון שא"א ללמוד בק"ו מאלמנה לכה"ג משום שאפשר לפרוך מה אלמנה שהיא עצמה מתחללת, אמנם לפי ר' יהושע, לדעת רש"י אפשר ללמוד בק"ו מאלמנה לכה"ג ובפשטות בתה פסולה (אא"כ נימא שר' יוחנן בן נורי דורש 'היא תועבה' ואין בניה תועבים), ולדעת תוס' בתה כשרה כיון שר' יהושע דורש 'היא תועבה' ואין בניה תועבים.
- טו הגמ' אומרת 'עמון ומואב מעשרים מעשר עני בשביעית דאמר מר הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל וקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית', ומבואר בדברי הגמ' שעמון ומואב נכבשו על ידי עולי מצרים ולא נכבשו על ידי עולי בבל, ור"ת בביאור הראשון מבאר שדברי הגמ' נאמרו בארץ סיחון ועוג שכבשו מעמון ומואב אבל ארץ סיחון ועוג עצמה דינה כמו ארץ ישראל וארץ עמון ומואב שלא נכבשה על ידי עמון ומואב דינה כמו חול⁹, ור"ת בביאור השני מבאר שדברי הגמ' נאמרו בארץ עמון ומואב שלא נכבשה על ידי עמון ומואב, וכונת הגמ' להוכיח שמעשרים מעשר עני בשביעית שהרי אפילו בארץ ישראל עצמה מקומות שנכבשו על ידי עולי מצרים ולא נכבשו על ידי עולי בבל מעשרים מעשר עני וק"ו שבעמון ומואב שהיא חול¹⁰ מעשרים מעשר עני בשביעית, ולפי התירוח השני של ר"ת אפשר לומר שארץ סיחון ועוג שכבשו מעמון ומואב נכבשה על ידי עולי מצרים ועל ידי עולי בבל ודינה כארץ ישראל.
- טז הגמ' בקידושין [עז ב] מבארת שהמ"ד שסובר שעכו"ם ועבד הבא על הבת ישראל הוולד ממזר סובר כדברי ר"ע שיש ממזר מחייבי לאוין, אבל לפי שמעון התימני ור' יהושע שאין ממזר מחייבי לאוין הוולד כשר.
- תוס' מבאר שר"ע לא אמר במפורש שעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הוולד ממזר, והיה אפשר לומר שסובר שיש ממזר מחייבי לאוין שתופס בהם קידושין אבל עכו"ם ועבד שלא תופס בהם קידושין אין ממזר, אלא הגמ' דייקה דין זה מדברי המשנה ביבמות [סט ב] שעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הוולד ממזר, וע"כ משנה זו סוברת כר"ע שהרי לפי שמעון התימני ור' יהושע הוולד כשר.
- תוס' מבאר שעבד שבא על בת ישראל הוולד ממזר מדאורייתא כיון שיש בו איסור לאו של 'לא יהיה קדש', ונחלקו התירוצים בתוס' האם עכו"ם שבא על בת ישראל הוולד ממזר מדברנן משום שאין לאו שעכו"ם אסור בבית ישראל, או דלמא הוולד ממזר מדאורייתא משום שלמרות שאין בעכו"ם לאו מ"מ לא תופס בו קידושין, ובכל מי שלא תופס קידושין הוולד ממזר.
- הגמ' מבארת שנחלקו האמוראים בדעת ר' יוחנן האם הוולד כשר או שהוולד ממזר, שהרי ר' יוחנן אומר שאין מקבלים גרים מן התרמודים משום שיש בהם עכו"ם או עבד שבאו

פרק שני

דף יז

- ◆ המקור שאשת אחיו שלא היה בעולמו אינה מתייבמת – דכתיב 'כי ישבו אחים' כשהיה להם ישיבה אחת בעולם¹.
- ◆ המקור שיבום נאמר רק באשת אחיו מאביו ולא באשת אחיו מאמו – מקור אחד הוא מדכתיב 'יחדו' ודורשים מיוחדים בנחלה ומקור שני הוא מגז"ש 'אחזה אחזה' מבני יעקב².

◆ האם יש זיקה

- לרב הונא אמר רב – אין זיקה (בין בשתי יבמים ובין ביבם אחד) ולכן מותר ליבם להתחתן עם קרובות היבמה לאחר מות היבמה, אמנם בחיי היבמה אסור ליבם להתחתן עם קרובות היבמה משום 'ביטול מצוות יבמין' כלומר שעל ידי נישואין אלו לא יוכל לייבם את היבמה ויפקע הזיקה ללא יבום או חליצה.
- לרב יהודה בשם שמואל – יש זיקה (בין ביבם אחד ובין בשתי יבמים) ולכן אסור ליבם לשאת את קרובות היבמה בין בחייה ובין לאחר מיתתה³.

✽ השלמות ✽

על בנות ישראל והוולד ממזר, ומאידך ר' יוחנן אומר שהלכה כסתם משנה והמשנה בנדה אומרת שכתמים שמגיעים מ'בין העובדי כוכבים טהורים' משום שלא גזרו טומאה על כתמי עובדי כוכבים ודין זה נאמר בסתמא גם בעיר תרמוד, ור' יוחנן מדייק מדין זה שמקבלים גרים מתרמוד משום שעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הוולד כשר. תוס' מסיק שר' יוחנן סובר שעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הוולד ממזר, ולמרות שיש סתם משנה ביבמות [ס"ב] שהוולד ממזר מ"מ יש סתם משנה בקידושין [ס"ב] שפוסקת הלכה כשמעון התימני ולדבריו עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הוולד כשר, והעיקר כסתמא זו משום שסתמא זה נאמרה בלשון של הלכות פסוקות. תוס' [ט"ו] מבאר שר' יהודה סובר שעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הוולד ממזר.

יז הגמ' מביאה את דברי ר' אסי שגוי שקידש בזמן הזה חוששים לקידושין שמה הוא מעשרת השבטים, ורש"י מבאר שהחשש הוא שבני עשרת השבטים נשאו נכריות ור' יהודה סובר שהוולד ממזר ולכן קידושיו קידושין, אמנם תוס' מבאר שהחשש הוא שגוי בא על בנות עשרת השבטים והוולד ממזר.

הגמ' מבארת שדברי רב אסי נאמרו רק במקום שגרים עשרת השבטים אבל במקום אחר אין חוששים לקידושין משום ש'כל דפריש מרובא פריש', ורש"י מבאר שבמקום של עשרת השבטים מדובר באופן שהעכו"ם היה קבוע אבל במקום שהעכו"ם פירש לא חוששים לקידושין משום שיש רוב שאינם מעשרת השבטים, אמנם תוס' מבאר שמדובר בין באופן שהעכו"ם היה קבוע ובין באופן שהעכו"ם פירש משום שבמקום של עשרת השבטים יש רוב מעשרת השבטים.

שמואל חולק על דברי ר' אסי וסובר שגוי שקידש בזמן הזה לא חוששים לקידושין, והגמ' מבארת שסוברת שבנות עשרת השבטים נעשו עקרות ולא ילדו ובני עשרת השבטים שבאו על הנכריות הוולד גוי ואינו ממזר.

הגמ' מביאה שרבינא מדייק מדברי הפסוק 'כי יסיר את בנך מאחרי' שישאל הבא על הנכרית הוולד עכו"ם אבל עכו"ם הבא על בת ישראל הוולד ישראל, ובבבאור דבריו כתב רש"י שהכוונה 'כי יסיר' שנכרי הבא על בת ישראל ונולד בן יש חשש שהאב הנכרי יסיר את הבן ומבואר שהבן נחשב לישראל, ומכך שהתורה לא כתבה גם 'כי תסיר' מדויק שבאופן שישאל שאל על הנכרית ונולד בן אין חשש שהאב הנכרית תסיר את הבן מוכח שהבן נחשב לגוי.

תוס' בפירוש הראשון מבאר שהכוונה 'כי יסיר' הוא לישראל שנשא נכרית והחנות הנכרי יסיר את הבן משום שעל ידי זה יגרם שהנכד לא יהיה ישראל אלא עכו"ם, ומכך שהתורה לא כתבה 'כי יסיר את בתך' מדויק שבאופן שגוי נשא בת ישראל אין החנות הנכרי מסיר את הבת משום שהנכד יהיה ישראל.

תוס' בפירוש השני מבאר שהכוונה 'כי יסיר' הוא לישראל שנשא נכרית ויש חשש שהחנות יסיר את הבן ואין חשש שהחנות יסיר גם את הנכד משום שהנכד הוא גוי, ומכך שהתורה לא כתבה גם 'כי יסיר את בתך' מדויק שבאופן זה יש חשש שהחנות יסיר את הבת ואת בן הבת משום שבן הבת נחשב לישראל.

יח תוס' מבאר שצריך פסוק שאשת אחיו שלא היה בעולמו אינה מתייבמת באופן שחמותה של יבמתה הייתה מעוברת בזמן הנפילה ליבום אבל באופן שלא הייתה מעוברת לא צריך פסוק משום דכתיב 'דרכיה דרכי נועם'.

יט הגמ' מבארת שצריך שני דרשות משום שאם היה כתוב רק 'יחדו' הו"א דבעינן אחים בין מן האב ובין מן האם משום דהיתיר של ערווה ביבום הוא חידוש, ואם היה כתוב רק 'אחים' הו"א לדרוש גז"ש מלוט דכתיב ביה אנשים אחים אנחנו וממילא דין יבום היה נאמר באשת אחי אביו.

כ למרות שבדברי ר' יהודה לא הוזכר שדבריו נאמרו בשם שמואל אמנם הגמ' [יח ב] מבארת שדבריו נאמרו בשם שמואל, והמקור ששמואל סובר שיש זיקה הוא מדברי שמואל שפוסק הלכה כדברי ר' יהודה בן בתירא ששומרת יבם שקידש אחיו את אחותה אסור לאחיו לשאת את אחותה משום שהיא אחות זקוקתו.

תוס' מבארים שלמ"ד יש זיקה מיתה לא מפקיעה זיקה, שהרי שמואל סובר שהיבם אסור בקרובות היבמה אף לאחר מיתתה משום שיש זיקה ומבואר שהמיתה לא מפקיעה את הזיקה, ובדברי הגמ' מבואר שדין זה מוסכם לכו"ע שהרי הגמ' אומרת שרב שסובר שהיבם מותר בקרובות היבמה לאחר מיתתה סובר שאין זיקה, והגמ' לא מבארת שסבירא ליה שיש זיקה ומיתה מפקיעה את הזיקה, ולכן ע"כ שלמ"ד יש זיקה מיתה לא מפקיעה את הזיקה.

תוס' מבארים שלמ"ד יש זיקה קידושין לא מפקיעים זיקה, ולכן שומרת יבם שקידש את אחות היבמה אסור לבא עליה, ותוס' [יח ב ד"ה אומרים] מוסיפים שגם ר' אבין סובר שקידושין לא מפקיעים זיקה, ותוס' [יח ב ד"ה שומרת] מבארים שמדובר באופן שקידש את אחות היבמה לאחר שנפלה ליבום, אבל באופן שקידש את אחות היבמה לפני שנפלה ליבום מותר לבא עליה, ותוס' מוסיפים שאפילו באופן שקידש את אחות היבמה לאחר שנפלה ליבום באופן שלאחר מכן נשא את אחות היבמה מותר לבא עליה.

רב יוסף [מגילה יח ב] מוכיח מדברי שמואל שפוסק הלכה כר' יהודה ש'חייש ליחידאה', ותוס' מבאר שרב יוסף סובר שכל התנאים סוברים שאין זיקה חוץ מ'יחידאה', ולכן ע"כ שרב יוסף סובר שלרבי מאיר אין זיקה כדברי רב נחמן ולא כדברי רב אשי שלרבי מאיר יש זיקה (ראה להלן [דף ל] את המחלוקת של רב נחמן ורב אשי).

דף יח

- ◇ גדר 'מאמר' – לב"ה מאמר קונה מדרבנן לב"ש מאמר קונה קנין גמור, ונפק"מ באשת אחיו שלא היה בעולמו שאחד מן האחים עשה מאמר ומת, לפי ב"ה שמאמר קונה מדרבנן אשת האח שעשה מאמר חולצת ולא מתייבמת משום שנחשבת צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו מדרבנן, ולפי ב"ש שמאמר קונה קנין גמור אשת האח שעשה מאמר לא חולצת ולא מתייבמת משום שנחשבת צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו מדאורייתא.
- ◇ שני אחים נשואים שתי אחיות אחת גדולה ואחת קטנה ומת בעל הגדולה – לר"ג מותר לבטל מצוות יבמין ולכן מותר לבוא על אשתו הקטנה לאחר שתגדל ולהפקיע את הזיקה מאחותה ונחלקו רש"י ותוס' האם מותר לבוא על אשתו הקטנה כשהיא קטנה לרש"י מותר ולתוס' אסור משום דביאה זו אינה פוטרת את אחותה ומכוער הדבר.

דף יט

◇ דיני אשת אחיו שלא היה בעולמו

- 'נולד ולבסוף ייבם' (ראובן מת ואח"כ נולד לוי ואח"כ שמעון ייבם ואח"כ שמעון מת) – הראשונה אסורה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו והשניה אסורה משום צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו.^{כא}
- 'ייבם ולבסוף נולד' (ראובן מת ואח"כ שמעון ייבם ואח"כ נולד לוי ואח"כ שמעון מת) – לרבנן הראשונה אסורה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו והשניה אסורה משום צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו, לרבי שמעון אין איסור של אשת אחיו שלא היה בעולמו ולכן יכול לייבם או לחלוץ לאשת ראובן או לאשת שמעון.^{כב}
- אשת אחיו שלא היה בעולמו באופן שיש מאמר:
 - הקדמה – לרבנן מאמר קונה מדרבנן לרבי שמעון ספק האם קונה קנין גמור או שאינו קונה כלל.
 - עשה מאמר ולבסוף נולד (ראובן מת ואח"כ שמעון עשה מאמר ואח"כ נולד לוי ואח"כ מת שמעון):
 - לרבנן – הראשונה (אשת ראובן) אסורה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו והשניה (אשת שמעון) נחשבת צרתה מדרבנן משום שמאמר קונה מדרבנן ולכן חולצת ולא מתייבמת.
 - לרבי שמעון – מאמר ספק האם קונה קנין גמור או שאינו קונה כלל, ולצד שקונה קנין גמור נחשב כמו ייבם ולבסוף נולד שהראשונה אינה אסורה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו ושניהם צריכים ייבום מדאורייתא, ולצד שאינו קונה כלל הראשונה נחשבת אשת אחיו שלא היה בעולמו והשניה צריכה ייבום ולכן חולץ או מייבם את השניה והראשונה נפטרת ממ"נ.^{כג}
 - נולד ואח"כ עשה מאמר (ראובן מת ואח"כ נולד לוי ואח"כ שמעון עשה מאמר ואח"כ מת שמעון):
 - לרבנן – הראשונה אסורה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו והשניה נחשבת צרתה מדרבנן משום שמאמר קונה מדרבנן ולכן חולצת ולא מתייבמת.
 - לרבי שמעון – הראשונה אסורה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו והשניה לפי הצד שמאמר קונה קנין גמור נחשבת צרתה מדאורייתא, ולפי הצד שמאמר לא קונה קנין גמור אינה צרתה כלל ולכן חולצת ואינה מתייבמת.
- ◇ דיני מאמר בע"כ – לרבי קונה משום שלומדים מאמר מביאה, לרבנן לא קונה משום שלומדים מאמר מקידושין.

לע"נ א"מ הר"ר יהודה ב"ר יעקב צבי זצ"ל

ניתן להשיג במייל B0527147396@gmail.com

» השלמות «

כא הגמ' מביאה את דברי ר' אושעיא שסובר שלפי ר"ש נולד ולבסוף ייבם אין איסור של אשת אחיו שלא היה בעולמו, אמנם הגמ' מביאה ברייתא שהיא תיובתא לדברי ר' אושעיא שר"ש מודה שיש איסור של אשת אחיו שלא היה בעולמו.

כב ובביאור טעמו של רבי שמעון כתב רש"י [כ א] שהאיסור של הראשון פקע לגבי השני והשלישי מגיע מכוח השני, ותוס' [שם] ביארו שכמו שפקע האיסור אשת אח כלפי השני שיכול לגרשה ולחזור ולקדשה כך פקע לגבי האח שנולד, אמנם רבנן דורשים מהפסוק 'ויבמה' 'עדיין יבומים הראשונים עליה' (הגמ' מבארת שאף שרבנן סוברים 'עדיין יבומים הראשונים עליה' מ"מ יבמה שנשאת ליבם יוצאת בגט ולא צריכה גם חליצה, והסיבה לכך דכתיב 'ולקחה לו לאשה' כיון שלקחה נעשית כאשתו).

כג נחלקו תירוצי התוס' מדוע מותר לייבם את האשה השניה ואינה אסורה משום צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו בזיקה, לפי התירוץ הראשון משום שר"ש סובר אין זיקה, ולפי התירוץ השני ר"ש יכול לסבור שיש זיקה אלא שבאופן זה אין הזיקה אוסרת משום שזיקה אוסרת רק באופן שאם הייתה נשואה גמורה הייתה אסורה אבל באופן זה אם הייתה נשואה גמורה לא הייתה אסורה משום שלא היה איסור של אשת אחיו שלא היה בעולמו כלל שהרי נחשב 'ייבם ואח"כ נולד'.